

เมื่อสมเด็จพระจอมเกล้าทรงปราบปรามกบฏครั้งของเจ้าเมืองไชยา

วิบูล วิจิตรวาทการ

เรื่องข้าราชการข่มเหงรังแก เอาเปรียบคดโกงเงินหลวงหรือเงินชาวบ้านนั้น ไม่ใช่ปัญหาสมัยใหม่ แต่นิยมทำกันมาตั้งแต่โบราณกาล

ถึงแม้การทำโทษในกรุงศรีอยุธยาหรือต้นรัตนโกสินทร์นั้น จะหนักกว่าสมัยนี้มากนัก ก็ดูไม่เป็นที่พึงกลัวของบุคคลที่มีจิตใจต่ำช้า

พวกนี้คิดเพียงว่า ขอให้กูได้โกงให้สบายใจไว้ก่อน จะหัวขาดวันพรุ่งนี้ก็ไม่เป็นไร

ข้าราชการชั้นสูงท่านหนึ่ง ที่สร้างความชั่ว ทำตัวเป็นปัญหา ก่อความหนักพระทัยให้แก่ทั้งสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ และสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือพระยาวิชิตภักดีศรีวิชัยสงคราม สำเร็จราชการเมืองไชยา

ท่านผู้นี้ เดิมชื่อ นายกลับ เมื่อยังเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยอยู่ มียศเป็นพระบริรักษ์ภูธรประจำเมืองพังงา ในแผ่นดินของสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทำความผิดหลายประการ จนสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ ทรงปลดออกจากตำแหน่งแนะนำตัวมาขังไว้ในกรุงเทพ ฯ

เล่าไว้ว่า นายกลับนี้ เป็นผู้ใกล้ชิดหม่อมไกรสร และเจ้าฟ้าอาภรณ์มาแต่ยังเยาว์ ผู้เขียนเคยเล่าไว้ใน ‘ดิฉัน’ ฉบับก่อน ๆ ว่า หม่อมไกรสรนี้ เป็นเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ในแผ่นดินของรัชกาลที่ 3 เป็นเจ้านายที่คดโกงคอร์ปชั่น และมีความวิถาด้านเพศ คือนิยมสมสู่กับพวกชายเล่นโขน จนในที่สุด โดนสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ ทำโทษประหารชีวิตเสีย หนังสือประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ฉบับที่ 128 บันทึกไว้ว่า

“พระยาวิชิตภักดีศรีวิชัยสงคราม ผู้สำเร็จราชการเมืองไชยาคนเก่า ชื่อตัวชื่อนายกลับ เดิมเปนพระบริรักษ์ เมืองพังงา เปนโทษแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้หาตัวเข้ามาขังไว้ในกรุง ถึง 3 ปี จนมาถึงพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว มีผู้มาฟ้องกล่าวโทษเพราะบริรักษ์ภูธรกลับคนนี้ ว่าเจรจาหยาบช้ำต่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความที่ว่ำนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงจำได้ ว่าเปนโวหารถ้อยคำ หยาบช้าตามคำหม่อมไกรสร ซึ่งเป็นชาติเวรต่อพระเดชพระคุณมาแต่ก่อนเปนแน่ เพราะคำนั้นไม่เป็นวิสัยคนไพร่ผู้เป็นโจท

แลพระบริรักษ์ภูธรกลับคนนี้ แต่ก่อนก็ได้ประจบประแจงอยู่กับหม่อมไกรสร แลสมคบกับ เจ้าฟ้าอาภรณ์เมื่อกำลังฝากตัวเข้าเปนหลานสนิทของหม่อมไกรสรนั้น เพราะฉะนั้น เห็นพระบริรักษ์ ภูธรกลับแต่ว่าหยาบช้านั้นด้วยได้มาแต่ปากหม่อมไกรสร ฤเจ้าฟ้าอาภรณ์แล้ว ก็พูดต่อไปเป็นแน่ ด้วยเปนความวัด ๆ วา ๆ พระ ๆ สงฆ์ ๆ ตามนิสัยพวกนั้น ไม่เปนวิสัยแก่เจ้านาย ขุนนางข้าราชการ หมู่อื่น กรมอื่น

นอกจากหม่อมไกรสรและเจ้าฟ้าอาภรณ์ ที่ถนัดหาคำ วัด ๆ วา ๆ มานั้นเลย แต่เพราะความ หยาบช้าทั้งปวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ยกเสียดู พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ก็ทรงเห็นชอบด้วย ทรงโหมทนาด้วย จึงได้โปรดให้ยกความนั้นเสียทีเดียว ไม่ทรงชำระถึง พระบริรักษ์ภูธรกลับ กราบทูลยอมขอให้ชำระ ก็ไม่ทรงชำระเลย แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้ง ให้พระบริรักษ์ภูธรกลับไปเปนที่พระไชยา”

เราดูข้อความตอนนี้ ก็เกิดความรู้สึกว่า พระบริรักษ์ หรือ นายกลับนี้ ดวงยังดีอยู่ ถึงแม้จะ เคยทำความผิดมาก่อน เมื่อรับราชการอยู่ที่เมืองพังงา ถึงกับถูกนำตัวมาขัง และเวลาที่พำนักอยู่ใน กรุงเทพมหานคร ฯ ปากจืดดำว่าพระเจ้าแผ่นดินก็ยังไม่หัวขาด

ทั้งสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ และสมเด็จพระจอมเกล้า ฯ ทรงไม่ชำระความตามที่มิโจทก์ฟ้องมา ยังทรงแต่งตั้งให้ไปครองเมืองไชยาเสียอีก แปลว่าท่านผู้นี้มีบุญวาสนาไม่น้อย เส้นแข็งพอที่จะ หลุดพ้นอันตรายได้โดยง่าย

แต่วิสัยคนไม่ดีแล้ว จะอุปการะยกย่องอย่างไรก็เป็นการทำบุญไม่ขึ้น

พระยาไชยา หรือนายกลับนี้ เมื่อไปครองเมืองไชยา ก็ก่อสร้างความผิดก่อความยุติธรรมขึ้น แก่ประชาชนชาวเมืองไชยาอีกมากมาย จนเกิดความเดือดร้อนขึ้นทั้งเมือง มีคนยื่นคำฟ้องมาที่ กรุงเทพมหานคร ฯ เป็นจำนวนหลายสิบราย คำประกาศฉบับที่ 128 นี้กล่าวต่อไปว่า

“พระยาไชยาได้ว่าราชการเมืองไชยามาได้ 4 ปี ภายหลังมีผู้มาฟ้องกล่าวโทษพระยาไชยา หลายข้อ จึงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้พระยาเทพวรชุน หลวงนายสิทธิ นายจำเขมงศัสดรียาวุธ ออกไปชำระ ก็มีผู้มาฟ้องกล่าวโทษพระยาไชยาเข้าอีกมากมายหลายเรื่องนัก นับว่า 60 เรื่อง 70 เรื่องชำระไปให้แก่พ้โจทท์ทุกเรื่อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่พระยาไชยาไม่อ่อนน้อม กระจ่างกระเดื่องต่อตระลาการ ตระลาการจึงได้มีใบบอกกล่าวโทษเข้ามาอีก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้มีตราสั่ง ให้เจ้าพระยานครศรีธรรมราชขึ้นมาช่วยชำระ เพราะที่สาวพระยาไชยา ได้เป็นภรรยาเก่าของเจ้าพระยานครศรีธรรมราชมาแต่ก่อน

แต่ตัวพระยาไชยานั้น ให้มีท้องตราไปถอดถอนเสียจากที่ แล้วให้จำตรวนไว้

แล้วโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมตั้งพระสังคิคุณอดุลย์ภูมานุรักษ์ ผู้สำเร็จราชการเมืองกำเนิดนพคุณ ไปเป็นที่พระยาไชยาว่าราชการต่อไป

ครั้งเจ้าพระยานครศรีธรรมราชขึ้นมาชำระความอยู่ ณ เมืองไชยา ป่วยลง กราบถวายบังคมลากลับไปเมืองนครศรีธรรมราชความ 60 ฤ 70 เรื่อง ซึ่งราษฎรฟ้องกล่าวโทษพระยาไชยานั้น ได้ความจริงเป็นสัจเปนแน่แล้ว 28 ฤ 29 เรื่อง แล้วยังค้างอยู่เปนอันมาก”

รวมความว่า เรื่องกล่าวฟ้องร้องนั้น มีมากเหลือเกิน จะชำระกันให้หมดทุกเรื่อง ก็จะต้องเสียเวลานานเต็มทีขนาดเจ้าของนครศรีธรรมราชท่านอุตสาหะเดินทางขึ้นมาไตสวนน้องเมียด้วยตนเอง ท่านก็ยังถึงกับเหน็ดเหนื่อยจนล้มเจ็บเป็นไข้ได้ป่วย ต้องเลิกงานกลับไปรักษาตัวที่นครศรีธรรมราชตามเดิม

ลงท้ายเหล่าเสนาบดีในกรุงเทพฯ ฯ ทั้งหลายจึงต้องประชุมกัน และรวบรัดตัดสินความเสียเรื่องมันจะได้ไม่ยืดเยื้อยาวไปไม่มีที่สิ้นสุด

“ท่านเสนาบดีปรึกษาเห็นพร้อมกัน กราบทูลพระกรุณาว่า พระยาไชยาคนนี้ ครั้งในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเป็นพระบริรักษ์ภูธรอยู่เมืองพังงาก็มีความผิดเป็นอันมาก

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่า จะให้อยู่ในเมืองพังงาไม่ได้ จึงโปรดเกล้า ฯ ให้หาตัวมากักขังไว้ในกรุงเทพมหานครนี้ ไม่โปรดให้กลับออกไป

ครั้งนี้ ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยง ให้มีบรรดาศักดิ์สมแก่ชาติตระกูล ได้โปรดเกล้าให้เป็นที่พระยาไชยา

พระยาไชยากลับมีความฮึกเหิมนักไป คิดว่าไหลพระเนตรพระกรรณ เมื่อได้ยศศักดิ์เป็นผู้สำเร็จราชการเมืองแล้ว ก็เห็นเป็นช่องที่จะหาลาภหามผล จึงทำการข่มเหงราษฎร ทำให้เดือดร้อนมากมายหลายเรื่อง ไม่ควรจะเอาไว้ ก่อนรับพระราชทานให้ประหารชีวิตเสีย อย่าให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้ซึ่งจะส่งพระมหากรุณาชุบเลี้ยง ให้เป็นผู้สำเร็จราชการหัวเมืองไกล ๆ ต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

และอ้ายกลับพระยาไชยา ทำความข่มเหงราษฎรมากมายหลายเรื่องนัก ถ้าจะชำระไปก็จะมีรู้สิ้นรู้สุดลง

เหมือนกับครั้งความหม่อมไกรสรทำข่มเหงคนเป็นอันมากมาช้านาน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ชำระความ ก็เกิดทับ ๆ มาหลายร้อยเรื่อง ต่อ ๆ ไปไม่สิ้นสุดลง จนต้องเปิดให้ลูกขุน ณ ศาลา แลลูกขุน ณ ศาลหลวงปฤกษา ก็ต้องพร้อมกันขอรับพระราชทานไป ให้สำเร็จโทษใช้ทุกรายทั้งปวงเสียเป็นตัวอย่างที่สูง

ถ้าจะว่าตัวอย่างที่ต่ำ ก็เหมือนไอ้ม่วงอ้ายเมือง ที่เปนขุนชำนาญ แลหมื่นราม กองกระปือของสมเด็จพระเจ้าพระยาองค์น้อย อยู่บ้านนาเรียง แลอ้ายปานซึ่งเปนที่หมื่นรักษาพลกองนอกขึ้นในกรมพระกลาโหม อยู่แขวงเมืองราชบุรี คน 3 คนนั้น ได้ฉ้อฉลลักข้างและโคกระบือปล้นกลางทางเปลี่ยว แลสมคบพาสลุดหนี หนีเจ้าเบี่ยนนายเงินไปเปนอันมาก

นับเรื่องไม่ถ้วนจะชำระไปไม่สุดสิ้น จึงต้องพร้อมกัน ขอรับพระราชทานให้ประหารชีวิต ให้เปนอันใช้ทุกข์แก่ราษฎรเสีย ในปีเถาะสัปตศกนั้นเปนอย่างมาแล้ว

ครั้งนี้อ้ายกลับ พระยาไชยาคนนี้ ก็ขอรับพระราชทานให้ทรงอนุญาต ให้เสนาบดีมีท้องตราบังคับสั่งให้ประหารชีวิตใช้ทุกข์แก่ราษฎร ซึ่งได้ทุกข์เพราะอ้ายกลับพระยาไชยานั้นเสีย ตามแบบอย่างทั้งอย่างสูงอย่างต่ำนั้นเทอญ”

การที่คณะเสนาบดีประชุมตัดสินให้ประหารชีวิตนี้ ก็ทำความลำบากเพราะทัณฑ์ให้แก่สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่น้อย เพราะนายกลับพระยาไชยานี้ คงจะมาจากตระกูลสูงส่งในสมัยนั้น จะเอาตัวไปตัดหัวง่าย ๆ นั้นไม่ได้ ครอบครัวของท่านก็คงจะมีอำนาจวาสนา ขนาดทำให้พระเจ้าแผ่นดินต้องเกรงพระทัยได้ สมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ ก็มีได้ทรงทำโทษ ครั้งทำผิดที่เมืองพังงา คราวนี้มีความชั่วร้ายยิ่งขึ้นที่เมืองไชยาก็งงเส้นแข็ง ไม่ตายกลายเป็นผีได้ง่าย ๆ สมเด็จพระจอมเกล้าจึงพิจารณาข้อความนี้โดยละเอียดแล้ว จึงตรัสว่า

“ความคิดของท่านเสนาบดี ว่าดังนี้ก็ชอบด้วยทางราชการหนักหนาแล้ว แต่ทรงพระราชดำริห์ว่า จะให้มีท้องตราออกไป ให้ประหารชีวิตเสียตามคำท่านเสนาบดี ญาติพี่น้องของอ้ายกลับพระยาไชยา ก็มีอยู่ในกรุงบ้าง ก็จะทำให้อ่อนวอนพระสงฆ์ ให้มาทูลขอ

ครั้งจะไม่พระราชทานพระสงฆ์ก็จะดิเตียน ว่าไม่ส่งตามธรรมเนียมโหวาของสมณพราหมณ์ จะพระราชทานเล่า บุญคุณความดีก็จะตกอยู่แก่พระสงฆ์ฝ่ายเดียว

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ดูเหมือนพระเจ้าแผ่นดินไม่มีพระราชหฤทัยเมตตากรุณาแก่สัตว์เลย ถ้าจะตรัสตอบสงฆ์ว่า การเรื่องนี้สุดแต่ท่านเสนาบดีเถิด เพราะเป็นความของท่านเสนาบดีตัดสิน พวกพ้องอำยกลับพระยาไชยาก็จะรบกวนพระสงฆ์ให้ไปขอต่อท่านเสนาบดีมิให้ประหารชีวิต

ท่านเสนาบดีก็จะอ้างรับสั่งในหลวงเล่า การก็จะโย โย เย เย เป็นล้อเลียนกันไป ไม่เป็นราชการแผ่นดิน

บัดนี้จึงทรงพระราชดำริ ตัดสินการที่ควรให้เห็นพร้อมว่า อำยกลับพระยาไชยา เมื่อออกไปเป็นพระยาไชยา ก็มีความชอบอยู่ ด้วยเมื่อผู้ใดผู้หนึ่งจะลวงบังคับการงานสิ่งใดที่ขัดต่อการแผ่นดิน นอกจากท้องตราคชสีห์ใหญ่ที่ออกไปจากกรมพระกลาโหมแล้ว อำยกลับพระยาไชยาก็ไม่เชื่อฟังเลย เพื่อฟังแต่ท้องตราพระคชสีห์ ซึ่งไปแต่กรมพระกลาโหมอย่างเดียว

อันนี้เป็นความชอบต่อราชการแผ่นดินมากอยู่

ครั้นจะให้ประหารชีวิตอำยกลับพระยาไชยา ตามที่ท่านเสนาบดีพร้อมกันกราบทูลพระกรุณาใช้ทุกข์ของราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนเพราะไอ้กลับนั้นเล่า คนทั้งปวงจะไม่รู้ว่าประหารชีวิตด้วยเรื่องไร ก็จะเป็นเหตุให้เล่าถกกันไปผิด ๆ ถูก ๆ ต่าง ๆ”

รวมความว่า นายกลับ เจ้าเมืองไชยานี้ ก็รอดชีวิตไปได้อีกครั้งหนึ่ง สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดสินพระทัยไว้ชีวิต

แต่ถึงกระนั้น ก็ได้พ้นความหลุดลอยสบายใจเฉิบไป เพราะได้ก่อสร้างความเลวไว้มาก ประกอบบาปกรรมทำผู้คนลำบากมากนัก จึงถูกลงโทษเขียนหลัง ตระเวนน้ำตระเวนบก 3 วัน โดนยึดทรัพย์ถอดยศฐาบรรดาศักดิ์

แต่ที่นำส่งสารคือบุตรภรรยา นั้น จะต้องมีส่วนรับทุกข์ ตระกำลำบาก ถูกริบตัวมาเป็นของหลวง โดยมีได้กระทำความผิดเอง ประกาศฉบับ 128 นี้ จึงลงเอยว่า

“จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม ออกไปลงพระราชอาญา เขียนอำยกลับพระยาไชยา 3 ยก แล้วตระเวนบก 3 วัน ตระเวนเรือ 3 วัน แล้วเอาขึ้นหาหย่างประจาน ว่าเปนโทษเพราะได้ทำราษฎรให้ได้รับความเดือดร้อน

จึงได้รับพระราชอาญาอย่างนี้ แล้วให้รับราชบาทว่าอำยกลับ พระยาไชยาให้สิ้นเชิง แล้วรวบรวมเอาทรัพย์สินเงินทองบรรดามี แลสิ่งของมีราคาควรจะขายได้ ก็ให้ขายเอาเงินเพิ่มเข้าแล้วเฉลี่ยแจกจ่ายให้แก่ราษฎรทุกเรื่องความที่อำยกลับได้ข่มเหงนั้นโดยสมควร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แต่บุตรภรรยาถ้าชายหญิงของอ้ายกลับนั้น จงเก็บเอามาเป็นหลวงที่มีค่าตัวจะประทานเงินหลวงตามค่าตัว ที่ไม่มีค่าตัวจะพระราชทานตามเกษียรอายุ เอาไปรวมแจกให้ราษฎรจนสิ้นเพื่อจะมีให้ใครดูเยี่ยงอย่างต่อไป

พระราชดำริดังนี้ เมื่อท่านเสนาบดีผู้ใดไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้กราบทูลพระกรุณาให้ยกย้ายอย่างใดก็ตาม เมื่อทรงเห็นชอบด้วยก็จะทรงประพฤติตาม”

รวมความแล้ว พระยาไชยาหรือนายกลับนี้ ก็เส้นแข็งจริง ถึงจะประพฤติผิดอย่างร้ายแรงในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช ก็ยังรอดพ้นไม่หัวขาด

แต่โทษที่ได้รับนั้น ก็ต้องเรียกว่าหนักแรงมาก เพราะตนเองต้องถูกเขียนตระเวนบกตะเวนน้ำ ขึ้นขาหย่างประจานความเลว และถูกริบทรัพย์สินสมบัติ ข้าทาสบริวารก็โดนริบสิ้น

สงสารแต่ลูกเมียที่ต้องโดนรับเคราะห์กรรมโดยไม่มีส่วนยุ่งเกี่ยวด้วย ซึ่งเป็นธรรมดาสำหรับวิถีชีวิตในสมัยโบราณ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้